

N e m z e t i
T Á R S A L K O D Ó

1 8 3 2

II-dik F é l e s z t e n d ő

í r t á k

A Z O L V A S Ó K.

BCU Cluj / Central University Library Cluj

Hetenként kiadta

Az Erdélyi Híradó

S z e r k e z t e t é s e.

K O L O ' S V Á R O N

1 8 3 2,

BCU Cluj / Central University Library Cluj

ERDELYI MUZEUM
KÖNYVTÁRA

H. 111

F o g l a l a t.

Az ezen fél-esztendőben eléforduló

Darabok.

(betü-rend szerint)

Lapok' Száma.

Algir és vidéke	321 - 325.
Algonalcz	177 - 184.
Almakereki emlék 106 - 112.	121 - 139.
Ángliának gazdagsága szegénysége	257 - 263.
Ángol és Ámerikai	300 - 304.
Ámerikaiak (északi) szokásaik, 's házi életek 358 - 368.	396 - 399.
Aszszony panaszsa	384.
Barát (jó)	31 - 32.
Betegész, gyógyász, orvos	139 - 144.
Cseléd (jó)	96.
— Cékla czukor Csáki Gorbon	378 - 381.
Confucius állitási	400.
Elet-erő tartóssága	316 - 320.
• Egy pár szó az idő lelkéről	44 - 48.
• Erdélyi Casinóról	113 - 121.
• Erdély hegy völgyei alkotása, Bányászatiyal	193 - 201.
• Erdélynek Magyarországhoz valófüggéséről	401 - 413.
• Ertekezés a' közönséges história tanulása céljáról 174 - 176. 186 - 192. 204 - 207. 220 - 224. 237 - 240. 248 - 252.	
— Falu (egy) különösségei	336.
— Föld művelők kereskedői szorgalmának ébresztéséről	29 - 31.
— Gyertyatartók	216 - 219.
Hamuk	184 - 185.
— Historiára visszanezés	241 - 248.
Kállai Székelyekről irt munkájára Jegy- zések	9 - 16.
Kérdés	48.
Könyvesmértetés (Gazdasági Katekhehis) (Estike)	236 - 237. 413 - 416.

Körösiről tudósítás	63 - 64.
Körösi Csoma Sándor	314 - 316.
Különbozó kormány alkatok eredete és aránylata	305 - 313.
Különös elégtétel	48.
Laczkó haszonnal járt a' városban	385 - 395.
Lelki szegény fillérkéje	90 - 96.
Lithographia Persiában	381 - 382.
Mai idő dicséretes vonása	256.
Mezei Gazda II-dik füzetéről tudósítás	33 - 44.
Méreg völgy Java szigetén	382 - 384.
Napoleon és Lafayette	337 - 347.
Napoleon Szobra	263 - 268.
Napnak felosztása a' régiéknél	330.
Olaszországi Koldusok	287 - 288.
Palaeologus írására	169 - 174.
Pap (egy)	1 - 9. 17 - 25.
Parr Tamás	208.
Páris és Philadelphia	285 - 287.
Patriota és polgár Gyula ügyében közbe szóllás	369 - 378.
Politikai három rendszerekről	144 - 153.
Politikai rendszerek honnyi tapasztalás szerént	273 - 285. 289 - 300.
Potlék	304.
Portugal nemzet képe	347 - 358.
Régiség és Újság	25 - 29.
Sajtó szabadság	320.
Szarnyas Posta hír mondása	81 - 90. 97 - 105.
Személyeket bélyegző vonások	32. 268 - 272. 304.
Szép mivek által okozott gyönyörről	49 - 63. 65 - 80.
Szó-tár	153 - 160. 201 - 204.
Suum cuique	331 - 335.
Újítás	209 - 216. 225 - 236.
Újításra jegyzés	326 - 329.
Új találmány	64 - 65.
Üstökös csillagról	161 - 179.
Váczi (a)-ferdőkről	255 - 256.
Világító legyekről	144.

Nemzeti Társalkodó.

Julius' 7-dik napján 1852.

E g y P a p.
(Útazási Töredék)

Muszka Báró Stachelberggel — ki a' nevelő-intézetek' megismerése tekintetéből haramszor utazza vala gyalog öszve egész Németországot, Helvétziát, Franciaországot, kinek báltya egy volt a' legelsők közzül kik muszkaországi bírtokaikban a' jobbágyok' szabadon bocsáttatásában példával elől mentek — történetesen megismerkedvén: figyelmetessé tevé, hogy ha Franciaországba mennék a' *Strassburgtól* beljebb 12 órányi járó földre fekvő *Steinthal* el ne kerüljem; mert sehol is kicsinyben a' valódi nép nevelésnek és erkölcsiségnek olyan szép példányát fel nem találom. —

Neuwied várossában a' Rhénus jobb partján, a' hol hét különböző vallási felekezetek legszebb egyességben élnek; az ott legnagyobb számmal lévő Herrenhuterek papjától *Plittől* ajánlólevelet kapék Strassburgba, az ott lakó Herrenhuterek Főjéhez, vagy Imádkoztatójához *Cramer Jonathánhoz*, 's

ettől viszont utasítást 's ajánlót a' *Steinthal* paphoz *Oberlin*hez. Közönségesen megjegyezve, az útnak az egészen és pénzen kívül egy szükségesebb úti szere nem lehet az ajánlóleveleknél, 's e' tekintetben is a' munkás, egyenes, és becsületes *Herrenhuterek* jószívűségével sok helyt éltem. —

Steinthal egy kis völgy a' *Vogesus* hegyek között, csak ugyan az azokról neveztetett *Vogesusok* Departementjében — kópár hegyekkel van körülvéve, melyeken igen vékony fű terem; — a' lakosok természetmánya kevés gabona, jó len, és krumpli, mely utolsó szinte egyedülvaló eledel is. Öt lutheranus falutka fekszik a' kis völgyben mintegy 2000 lélekkal, vannak Németek is közöttök. — Az anya *Ecclesia Waldersbach*, itt lakik a' tiszteletet legteljesebb mértékben megérdemlő pap *Oberlin*, a' más négy faluk hozzá tartozó leány *Ecclesiája*. — *Waldersbachba* dél tájba érkezém gyalog, 's kevés úti portékámat a' hátamon vive. Legelőször is az útszán játszó gyermekek' becsületessége tetszék fel nekem, kik is mellették elmentemben mindnyájan igen szépen köszöntének, egy sem koldula, a' mi annál inkább feltetszett mivel egész addig a' falukon keresztül, a' kéregető gyermekek úgy kísérték, mint a' többek között *Ugrán* nálunk a' cigány purdék szoktak. — Bétérék egy közönséges házhoz, mert fogadónak, kocsomának híre sem volt a' faluban, hanem tapasztalám hogy ott minden ház örömmel bé

fogadja az útaxót. — A' házi aszszönyt selyem sodorításban találám, 's a' többek között elé beszélé, hogy a' selyem munka csak ez előtt két esztendővel jött-bé *Steinthalba*, az ő jó papjok *Oberlin* reá vévén egy basi-leai pántlika fabrikást, hogy fáabrikáját költöztetné által *Steinthalba*. — A' pántlika fabrikás *Le-Grand*, a' ki a' francia revolútió alatt kevés ideig *Directora* volt a' helvétziai köztársaságnak, személyesen megismerkedvén a' *Steinthal* munkásságok 's becsületességekkel, örömmel tevén által szövő székeket, mégpedig nem közönséges nagy fáabrikai épületbe, hanem a' lakosok csekély házaikba széljel osztogatva. Ilyen módon vivebé a' jó Pap egy új kereset módját hallgatóji közzé, kik lassanként a' selyem és pántlika-szövés munkáit megtanulván, mintegy két száz háznép talált azokban eledelt és nyereséget, mind a' munkáltatónak, mind a' munkálóknak nagy meglepedésekre. A' Pap egy 78 esztendőös özvegy öreg vala, magass szál, száraz; ábrázatján a' jó-szívűség, homlokán a' kiderült vidámság ült, jelentvén neki abbéli szándékomat, hogy két három napot szándékom azon helységben mulatni, népnevelő intézeteinek megismerésére: maga házánál egy külön szobát mutatva szállásul, 's kosztot ajánla, melyeket örömmel elfogadék, 's észrevehetetlenül tíz napot tölték-el, ezen hasonlíthatatlan embernek társaságában. —

Első nap délutánt az öreg Pappal való beszélgetésben töltöttem-el, mely által az ő végnélkülvaló vallásosságát, 's Istenben való bizodalját ismertem-meg. Életének sok történeteit beszélte-el, melyekben az Istennek eránta való különös gondviselését muto-gatá-meg. Az előtte való pap *Stuber* volt, 's ez kezdette-el a' nép formálását, oskola-mesterek hozatása, 's tanító methodus készítése által. De ez kevés ideig élt, 's utánna *Oberlin* lett 1767-ben; mely időtől fogva 50 esztendőök alatt más népesebb és sokkal jövedelmesebb ekklé'siákba is volt meghivat-tatása, de egyet sem fogadott-el, azon vá-laszt adván hogy azokba könnyebb papot találni, mint az ő szegény ekklé'siájába, ha ő onnan el menne. —

Legelőször is oskola házakat kezdett építtetni a' maga költségén; mert köz fundus nem volt, 's lassanként az öt falu köz-zül négybe derék kö épületek emelkedének-fel oskoláknak. Mindenik faluban a' feleségétől is segítettve úgy nevezett *Conductrice-ke*t (oktató asszonyokat) formált, kik a' három esztendősen kezdve 9 esztendőse-kig, fiukat, leányokat valami kézi munkára, különösen strimfi kötésre, 's más esmeretek-re tanítsanak. — Ezekben az oskolákban a' kézi-munka-tanulás a' fő, az elmebeli fogla-latosság másod czél. A' waldorsbachi kicsiny gyermekek oskolájában a' papnak 40 eszten-dőtől fogva való szolgálója vala ekkor a' *Conductrice*, kit a' Pap maga nevelt és ta-

nított erre a' célra. Az iskola 83 gyermekből állott, 3 — 9 esztendősekből. Legelőször egy erkölcsi, és szent írásból vett mondásokkal teljes kis könyvetskéből a' mondásokat elolvasta, azokat megmagyarázta, apró kérdésekben való feleletekkel elkérdezte, 's erkölcsi történeteskéket mondott nekik például. Ezután énekeltek, éneket tanultak könyv nélkül; ezután természet historját tanultak, botánikát rajzolatokból, természeti példányokból, azoknak nevét, hasznalt előszámlálván, ezután ismét énekeltek, 's éneket tanultak, ezután földleírást tanultak föld absztrakción; a' feltett kérdésre mindnyájon egyszerre feleltek, 's a' mit könyv nélkül kellett megtanulni, mindnyájon egyszerre mondták. Ilyen módon a' figyelmek szüntelen munkában volt. Mind ezen tanulások alatt fiúk, leányok mindnyájon kötöttek egymás aszszony felvigyázása alatt, ki körül járván a' kötés módját mutatta kinek-kinek, az ejtett hibákat megigazította. Maga a' *Conductrice* körüljárt, a' lármázókat anyai módon lecsendesítette, szelid hangon oktatta, a' kicsiny alvókat jól helyhez tette hogy le ne essenek. Ilyen módon töltött-el a' gyermekkel két órát, óra végén a' kötésekét beszédte, egy skatulyába bérakta; azután térdre esett, egy kis imádságot mondott, 's az apró népet haza bocsátotta. — Ez a' methodus tartatik mindenik iskolában. —

Ezeknek az oktató aszszonyoknak eleintén maga költségén fogadott szállást, és kosz-

tot. Rajzolatokat osztogatott-ki a' szent és természet historiából. — Föld abroszokat, melyeket magok a' gyermekek is lemásolnak, 's színekkel kivilágosítanak vasárnaponként, különösen Steinhalt, Franciaországot, Európát, a' Föld-golyobissát. —

A' Conductricektől az oskolába mennek, az oskola-mester keze alá, a' ki őket írni, olvasni tanítja, az anya nyelv grammatikájára, föld esmeretre, föld mivélésre, szent historiára, számvetésre. Maga a' pap vallást tanít; minden héten egyszer öszvegyűlnek a' gyermekek mind az öt faluból a' paphoz 's különböző tárgyakra tanítja őket. Allított egy kis falusi könyv-tárt, melyre a' földmivélésre, 's más köznépi munkákra oktató hasznos könyveket gyűjtött, melyeket a' faluba olvasás véget kiosztogat. —

Az oskolák jó rendben tartására különös figyelmet fordított a' pap, az anya nyelv grammatikai megtanulása, a' helyes írás és olvasás fő fak volt, 's ezeknek alapja a' syllabizálni jól tudás. — Az oskola-mester minden oskola óráján syllabizáltatott elébb könyvből, azután könyv nélkül, a' például feladott szókat; a' nagyobbakkal más grammatikai bonczolgotásokat vitetett véghez, a' milyen gyakorlást ritka falusi oskolában lehet találni, 's talám szükség felett való is, oly nagy mértékben. Hanem ebből következett a' szép és helyes beszéd, a' milyent a' köznépi között Franciaországnak akarmely vidékén is ritka találni. A' fabrikás *Le Grand* úr,

minthogy nagy fiai vitték a' fábrákára való ügyeletet és kereskedést, minden dél előtt-jét azon filia ekklé'sia oskolájában töltötte-el, melyben maga lakott — 's az oskola-mesterrel együtt tanította a' gyermekeket. Egy kis kertecskét is szakasztott külön hogy abban az oskolás gyermekekkel practica oeconomiat folytattasson. Az éneklés is fő tárgy volt az oskolákban: elébb az ének-nótáját elolvas-ták, ezután elénekelték. A' rajzolásra nézve minden gyermeknek valamit, a' mit neki tetszett rajzolni kellett vasárnap othon, a' mit hétfőn az oskola-mesternek bémutatott. A' leányok többnyire virágokat, a' fiuk katonát, szekeret, 'sat. rajzoltak.

Ott mulatásom alatt tartódtak az oskolai examenek, melyeken *Le Grand* úr volt a' fő, 's az öt oskola-mester a' bírák, kik megítélték mindenik gyermek micsoda calculust érdemel. Az examen nem kérdésekre való feleletekből állott, hanem helybeli írás és számvetési kidolgozatokból, 's olvasásból.

Aldozó-csötörtökön volt a' jutalom kiosztása a' gyermekek között a' templomban. A' jutalom pénzből állott, a' legnagyobb summa 24 sous (mintegy 24 ezüst krajtzár) a' legkissebb 2 sous volt, mely utólsót kapók nem érdemért hanem ösztönözésért kapták, 's hogy felettébb meg ne szégyenitessenek. A' pénzek különbszinü papirosokba voltak bonyolitva — Adták pedig ezt a' pénzt a' pap, és *Le Grand* úr. Mindenik oskola-mester ugyan akkor annyi pénzt kapott.

ajándékba a' mennyit az oskolájabeli gyermekek mindöszve. — A' leányok ezen kívül külön jutalmakat kaptak kézi munkájokért, a' melyek énekes, imádságos, 's az új testamentomi könyvekből állottak. —

Az élelem megszerzésére a' gyapott fönást bé vitte, megnyervén arra egy kereskedő házat, — A' steinthali völgy a' rosz utak és hegyek miatt el volt mintegy rekesztve a' közösüléstől; a' pap maga ásót kapát vévén a' kézébe, hallgatóival együtt az utakat megcsinálta, 's az országúttal a' völgyet öszve kötötte, mely fáradságos munkának bélyegét hordozta is; egy kőszikla széljeltetésekor egy darab kő homlokát megcsapván, az a' miatt nőtt csomo soha el nem múlt. Mester embereket taníttatott a' maga költségén. — Eszközöket hozatott, azokat kiosztogatta az embereknek, olcsóbb árron többnyire mint a' mennyiben neki állottak. — A' hasznos plánták tenyésztésére, a' trágya készítésre az embereket megtanította. — Gyümölcsfa oskolát állított számokra, vízipuskát szerzett. — Ifjú korában orvosi tudományt tanulván, azt a' betegek körül maga gyakorlotta, 's az által a' babonás szereket eltörölte, későbbre egy ifju embert maga taníttatott-meg az orvosi mesterségre Strasburgban, 's aszszonyokat bábaságra. Egy közönséges hitelező Cassát állított, melyből mindennek adott kevés pénzt kamat nélkül, csupán a' meghatározott időre valo pontos visszafizetés feltétele alatt, a' ki a' feltett

idő pontra nem fizetett bé, becsületét elvesztette, 's csak bizonyos megjobbulása után tarthatott számot az abból való segedelemre. Ezen cassának nevelésére ki ki önkéntesen ajándékozott, mikor módja volt benne. — (folytatása következik)

Kállai Ferencz úrnak, a' Székelyekről írt munkájára tett Megjegyzések (végzete).

A' például felhozott 1339 és 1349-li levelek nem azt bizonyítják, hogy a' Szászok és más határ-őrök is Siculusoknak nevezettek, hanem azt, hogy a' Sicularum Comes, qua Generalis Capitaneus Gentium Transylvanarum, ezeknek is Comesse, Judexe, és Vezére volt 's azok tőle függöttek — a' milyenek voltak a' brassai, szathmári 's máramarosi örök is, — a' kiknek Opor Andás Latzk Erdélyi Vajdának fia, Comessek (idest Judexek volt) Haner Königl. Siebenb. pag. 144. — és a' milyenek lehettek a' csanádi, besztertzei, és medgyesi, örök is, mely utólsokat, Szászoknak most sem tarthatók éppen azért is, *mivel* (elmellözve itt a' Brassóra nézve felhozható sok példákat) Ladislaus filius Dyonisii de *Genere Herman Comes Trium Generum Sicularum*at olvasok az 1339-li levélben, a' ki a' maga Fejér vármegyei nemes birtokáról Kuttyfálvárról transigál a' káptalannál; *Mivel Herman és Medgyes Tribus* ágazatjainak a' Székelység között volt fenállása kétségen kívül való; Her-

mán szó ab Hermete, seu Mercurio, a' kit a' Székelyek a' Gothus maradékokkal Isten gyanánt tiszteltek. Benkő Coll. Hist. T. 3. p. 366, — *mivel*: Besztertzét a' Magyar Királyné jószágának lenni olvasom Engel T. 1. p. 283 ad a. 1264, nem különben az 1287-dik esztendőben apud Szeredai serie Episcop. p. 22 — 26 et Katona T. 6. p. 418. *mivel*: a' Csanád nemnek is eredetére vezet Engel. Hist. T. 1. p. 128, mely szerint Szt. István Király maga Leányát egy erdélyi Comesnek Dobokának adta feleségül, kinek fia volt Csanád, mely nemzetségből, a' magyarországi gyökeres régi nemzetség, de genere Chanad fenáll Horvát István szerint is; *mivel*: Hermanus Miles nobilis de Plesse, 1333-ban elé fordul (Piringer Ung. Banderien T. 1. p. 18, not. **). Nem lehet tehát hinni, hogy ez a' *Hermán*. Szász lett volna, akkor midőn a' Székely nemzet magának szabad választásból álitott Comest.

Nem lehetek meggyőződve arról is, hogy a' Primori Classis — huzamoson a' Plebea classis minden csinyja binjaival együtt menne. Ezt a' megjegyzések sorában elé-adott bizonyítások ellen állítani nem lehet, de ha állítatnék, könnyü még az ország Diactalis Articulusaiból is meghizonyítani az ellenkezőt; Lásd az 1595-ből Fejérvárt 15-a Dec. költ Articulusokat, a' hol nyilván íratik: Székely nemes uraink semmit nem látunk hogy delinquáltak volna, kiért amittálhatták volna jószágokat, hanem híven, és jámborul

szolgáltak, csak az község a' plebea Classis.

2-do. Az 1553-beli Kronikának sok pontjait meg lehet menteni a' mesétől, de ez valóban munka, 's mind addig lehetetlen, míg oly annyira féltjük leveleinket, hogy inkább megégetjük a' mojokkal, hogysesem közölnek! Míg tehát a' hitel oda nem érleli a' világot (Miserum me non intellexit) csupa sajnálkozással kell béérnünk.

Azonban, arra a' gyanakodásra, ha valyon a' Székely nemzet constitutioni gyűjteményében 1818 p. 288. találtató Rabonbanusok historiaja hiteles? megjegyzem: Drusilla a' kít Godofredus, Katonánál T. 3. p. 55, Busillának nevez, 's Rogerius Siculorum Comes leányának mond., azt írja, hogy ez a' leány 1097-ben Majusban tengeren hozatott Belgrádig, 's itt Catholice pariter ifiabb Kálmánnak desponsáltatott, 's valyon nem a' mi Székely Kronikánk igazabb é? mely szerént Drusi Székely földén, László Király életében, fijának Kálmánnak desponsáltatott, eljegyeztetett a' Görög szertartás szerént, és azután Catholice desponsáltatott? Ez a' Kálmán a' kiről itt szó van Sz. László Királynak fija volt, a' ki már 1089-ben Dalmatiai Királynak megkoronáztatott volt, és a' váradi Püspök 's következőleg Király Kálmán által kiszorítottatott a' királyságból, a' miért ő a' Görög segítségére szorult. (lásd Bárdosi suplem. Anlat. Terrae scopus. p. 146. 370. 380.

Godofredus, a' mi Székely Drusinkat

sumpta fuisset, nullus certus ordo politicus observaretur, sed confusione quadam omnia administrarentur. De terris sortitiis inter ipsos incolas et pedites Pixidarios inter eos constitutos distribuendis deliberavimus: ut crescente, et abundante numero Incolarum seu Colonorum ipsorum, numero vero peditum Pixidariorum imminuto, *terrae sortitiae*, quas pedites ipsi Pixidarii tenent, et tenebunt, *aequaliter inter Incolas ipsos et pedites dividantur*, *Stmiliter* fiat, si quando peditum numerus adauctus Incolarum vero, seu Colonorum imminutus fuerit, ut scilicet aequalis partitio terrarum fiat et admittatur. Dat. in Kolosvár 24-a Aprilis A. D. 1576. (in Archiv. Conv. Kol. Mon.).

Mennyire különböztettek meg a' Székely Classisok egy más között, 's mennyire igaz: hogy a' Primor és primipilus a' szabadságát soha el nem vesztette, hanem csak a' Plebaea Classis, mutatja Bátori Christofnak ezen levele is de Anno 1580.

Nos Christophorus Bátori etc.

1580 Nos, cum ad diligentem nonnulorum Consiliariorum nostrorum nobis propterea factam intercessionem tum vero volentes publicis usibus atque emolumentis Egregiorum Nobilium Agilium Universorum Seniorum virtuosorum et Primorum ac Primipitorum Sicularum Trium Sedium Sicalialium Sepsi, Kézdi et Orbai faventer prospicere annuendum atque concedendum duximus, *ut in quieto, et pacifico dominio universorum bono-*

rum et Jurium, portionumque possessionariarum, et haereditatum Siculicalium, quas videlicet, et quae usque ad tempus obitus Seren. q. Principis Dni. Joannis 2-di D. G. electi Regis Hung. et inclusive Comp. ut tenuisse, atque possedisse dignoscuntur, in posterum quoque permanere et consistere possint. Itt nincs szó de Plebeis, a' kikre terjedett a' Mihály Vajda privilegiuma, ha szintén ez a' Mihály Vajda a' Primorokról térszen is emlékezetet. —

Praeterea, cum ex humili supplicatione et quærelis praefatorum Seniorum, Potiorum, et Primorum intelligamus, annotatos *Primipilos*, taxas, et Censuum subsidiorum ad sumptus nuntiorum ex praedictis Tribus Sedibus ad Comitata Regni tam Generalia, quam Partialia mitti, et destinari solitorum, *juxta antiquam Consuetudinem* pendere nolle, verum ab hoc onere sufferendo se se penitus abstrahere intendere, id etiam eisdem Senioribus, potioribus, et Primoribus gratiose indulsimus, ut a modo deinceps hujusmodi Taxas, et Censuum subsidiarios, *ab ipsis etiam Primipilis per eos, quibus juxta veterum usum competit, de vetusta eorum Consuetudine, et modo antea observato* exigi, atque colligi facere valeant ect. Datum Albae Juliae 9-a Nov. A. D. 1580. Ezen egész levélben nincs szó a' Plebea Classisról mért ez ekkor már kiesett volt a' Székely szabad Classis sorából.

Ujra tagadom végtére én is, hogy a' Szé-

kely nemzet ex Instituti origine Limitum Custos és *Militaris Ordo*, lett volna.

Éppen olyan *Militaris Ordo* volt mint a' Magyar Nemzet, eo Sensu: hogy Miles és Nobilis mind egy, Equites vel Milites, Pedites vel Plebei mind azon egyet tett hajdon, 's csak annyival szorosabban őrzötte tulajdonát, mivel azt nem királyi adományból bírta. Nem tagadom ellenben, hogy Mátyás Király tévén a' Székely nemzetben a' Primorokra és Plebejusokra is kiterjedő nagy változtatásokat Regulatiokat, már ez után 2-dik Uladislaus Király idejében, az 1499-li Privilegialis levélből is látom, hogy a' Székely nemzet, hol sub nomine *Universorum trium generum Sicularum partium Regni Transylvanarum*, hol *Seniorum*, et *Universitatis trium generum Sicularum* jön elé, 's már ekkor, úgy látszik, maradt ki abból a' *Plebea Classis*, és ekkor esnek per notam a' Székelyek Jóságai is királyi adomány alá, a' kiket távol légyen, hogy én most akar-nám befurni, a' nemes Székelyek sorába, bár ha káplár pálcza alá degradáltatni ezen nemes Nemzetnek egy Tagját sem ohajthatom! 's nem szívelhetem! annak a' tünődésnek sem látom helyét, hogy már ma, hova helyheztessek vagy introducáljuk a' Primorokat a' Székelységen? mert ennek már a' név maga is megfelel, hogy az első rend-be. — M. Vásárhely 20-a Junii 1831.